

Саветодавна комисија за људска права

ТСС зграда Д-12, седиште мисије УНМИК-а, Приштина, Косово, електронска пошта hrar-unmik@un.org, телефон +381 (0)38 504 604 локал 5182

МИШЉЕЊЕ

Датум усвајања: 13. новембар 2014. године

Предмет бр. 166/09

Вуксан БУЛАТОВИЋ

против

УНМИК-а

Саветодавна комисија за људска права, на заседању одржаном 13. новембра 2014. године, уз присуство следећих чланова:

Марека Новицког, председавајућег
Кристин Чинкин
Франсоаз Тулкенс

Уз помоћ

Андреја Антонова, извршног службеника

Узевши у обзир изнад поменути жалбу, уложену сагласно члану 1.2 Уредбе УНМИК-а бр. 2006/12, од 23. марта 2006. године о оснивању Саветодавне комисије за људска права,

Након већања, доноси следеће закључке и препоруке:

I. ПОСТУПАК ПРЕД КОМИСИЈОМ

1. Жалба је уложена 2. априла 2009. године и уписана је 30. априла 2009. године.

2. Дана 23. децембра 2009. године, Комисија је од жалиоца затражила додатне информације. Комисија је примила жалиочев одговор 14. јануара 2010. године.
3. Дана 12. маја 2010. године, Комисија је затражила од жалиоца да достави додатне информације. Жалилац је одговорио 17. јуна 2010. године.
4. Дана 30. маја 2011. године, Комисија је проследила предмет Специјалном представнику Генералног секретара (СПГС)¹, како би добила примедбе УНМИК-а на прихватљивост предмета.
5. Дана 13. јула 2011. године, СПГС је доставио УНМИК-ов одговор.
6. Дана 15. септембра 2011. године, Комисија је прогласила жалбу прихватљивом.
7. Дана 19. децембра 2011. године, Комисија је проследила своју одлуку о прихватљивости СПГС-у и затражила УНМИК-ове примедбе на меритум жалбе, као и копије истражних списа који се односе на предмет.
8. Дана 13. марта 2013. године, СПГС је доставио УНМИК-ов одговор у вези са меритумом жалбе, заједно са копијама релевантних докумената.
9. Дана 4. новембра 2014. године, Комисија је од УНМИК-а затражила да потврди да ли се достављање истражних списа у вези са предметом може сматрати коначним.
10. Дана 6. октобра 2014. године, УНМИК је доставио свој одговор.

II. ЧИЊЕНИЦЕ

A. Општи преглед догађаја²

11. Предметни догађаји су се одиграли на територији Косова након успостављања Привремене управе мисије Уједињених нација на Косову (УНМИК), јуна 1999. године.

¹Списак скраћеница и акронима садржаних у тексту дат је Прилогу.

²Списи на које се Комисија позива при навођењу овог општег прегледа догађаја су следећи: ОЕБС, „Како виђено, тако речено”, 1. том (октобар 1998 – јун 1999.) и 2. том (14. јун – 31. октобар 1999); тромесечни извештаји Генералног секретара УН-а о Привременој управи мисије Уједињених нација на Косову; Годишњи извештаји полиције УНМИК-а (2000, 2001); Фонд за хуманитарно право „Отмице и нестанци не-Албанаца на Косову“ (2001); Фонд за хуманитарно право „Косовска књига памћења“ (<http://www.kosovotomographybook.org>); УНМИК-ова канцеларија за нестала лица и судску медицину, Извештај о активностима 2002-2004; Европски суд за људска права, *Бехрами и Бехрами против Француске и Сарамати против Француске, Немачке и Норвешке*, бр. попис“ (2010); подаци које је издао Високи комесар Уједињених нација за избеглице (доступни на адреси www.unhchr.org) и Међународни комитет Црвеног крста (доступни на адреси <http://familylinks.icrc.org/kosovo/en>).

12. Оружани сукоб током 1998. и 1999. године између српских снага с једне стране и Ослободилачке војске Косова (ОВК) и других оружаних групација косовских Албанаца с друге стране добро је документован. Након неуспеха међународних напора за решавање сукоба, 23. марта 1999. године, Генерални секретар Северно-атлантског споразумног савеза („НАТО“) објавио је почетак ваздушних напада на Савезну Републику Југославију (СРЈ). Ваздушни напади су почели 24. марта 1999. године, а окончани су 8. јуна 1999. године, када је СРЈ пристала да повуче своје снаге са Косова. Дана 9. јуна 1999. године, Међународне безбедносне снаге (КФОР), СРЈ и Република Србија потписале су „војно-технички споразум“ у ком су се сагласиле о повлачењу СРЈ са Косова и присуству међународних безбедносних снага након доношења одговарајуће резолуције Савета безбедности УН-а.
13. Дана 10. јуна 1999. године, Савет безбедности УН-а усвојио је Резолуцију 1244 (1999). Поступајући сходно Поглављу VII Повеље УН-а, Савет безбедности УН-а одлучио је да распореди међународне безбедносне снаге и цивилне представнике – КФОР, односно УНМИК – на територију Косова. Сходно Резолуцији Савета безбедности 1244 (1999), УН-у је дата пуна законодавна и извршна власт за привремену управу на Косову, укључујући спровођење правде. КФОР је имао задатак да успостави „безбедну средину у којој избегла и расељена лица могу безбедно да се врате кући“ и привремено обезбеди „јавни ред и мир“ све док међународни цивилни представници не буду могли да преузму одговорност за овај задатак. УНМИК се састојао из четири главне компоненте или стуба којима су руководиле Уједињене нације (цивилна управа), Високи комесар Уједињених нација за избеглице (хуманитарна помоћ, која је постепено окончана јуна 2000. године), ОЕБС (успостављање институција) и ЕУ (реконструкција и привредни развој). Сваки стуб је био под управом СПГС-а. Резолуцијом Савета безбедности УН-а 1244 (1999) УНМИК је овлашћен да „унапреди и штити људска права“ на Косову у складу са међународно признатим стандардима у погледу људских права.
14. Процене у погледу утицаја сукоба на расељавање популације косовских Албанаца крећу се од приближно 800.000 до 1,45 милиона. Након усвајања Резолуције 1244 (1999), већина косовских Албанаца који су побегли или били насилно избачени из својих кућа током сукоба од стране српских снага вратила се на Косово.
15. У међувремену, припадници неалбанске заједнице – углавном, али не само, Срби, Роми и словенски муслимани, као и косовски Албанци за које се сумња да су сарађивали са српским властима – постали су мета распрострањених напада од стране наоружаних групација косовских Албанаца. Тренутне процене у вези са бројем расељених косовских Срба крећу се између 200.000 и 210.000. Док је већина косовских Срба и другог неалбанског становништва побегла у ужу Србију и суседне земље, они који су остали постали су жртве системских убистава, отмица, насумичног притварања, сексуалног и родног насиља, пребијања и злостављања.
16. Иако постоји спор око бројки, процењује се да је више од 15.000 лица усмрћено или нестало током и одмах након косовског сукоба (1998-2000. године). Више од 3000 етничких Албанаца и око 800 Срба, Рома и чланова других мањинских заједница

нестало је током овог периода. Пронађено је више од половине несталих лица и њихови посмртни остаци идентификовани су до краја 2010. године, док се од октобра 2012. године 1766 лица и даље води као нестало код Међународног комитета Црвеног крста (МКЦК).

17. Од јула 1999. године, у склопу напора да се на Косово врати спровођење закона у оквиру владавине права, СПГС је затражио од држава чланица УН-а да подрже постављање 4718 чланова међународне полиције као цивилне компоненте УНМИК-а. Задатак полиције УНМИК-а био је да саветује КФОР у вези са полицијским питањима док полиција не добије довољан број чланова да преузме пуну одговорност за спровођење закона и да ради на развоју Косовске полицијске службе. До септембра 1999. године, приближно 1100 међународних полицајаца распоређено је у УНМИК-у.
18. Распоређивање полиције УНМИК-а углавном је завршено до децембра 2000. године, са 4400 чланова особља из 53 земље, и УНМИК је преузео примарну одговорност за спровођење закона у свим крајевима Косова осим у Митровици. Према годишњем извештају полиције УНМИК-а из 2000. године, њој је пријављено 351 киднаповање, 675 убистава и 115 силовања у периоду од јуна 1999. до децембра 2000. године.
19. Услед колапса управљања правдом на Косову, УНМИК је јуна 1999. године успоставио ванредан правосудни систем. Он се састојао од ограниченог броја домаћих судија и тужилаца и функционисао је све до почетка рада редовног правосудног система, јануара 2000. године. Фебруара 2000. године, УНМИК је одобрио именовање међународних судија и тужилаца, најпре у области Митровице, а касније широм Косова, да би ојачао домаћи правосудни систем и гарантовао његову непристрасност. Од октобра 2002. године, домаћи правосудни систем састојао се од 24 међународних и 341 домаћег судије и тужиоца. Јануара 2003. године, Генерални секретар УН-а, при подношењу извештаја Савету безбедности о спровођењу Резолуције 1244 (1999), констатовао је да систем полиције и правосуђа на Косову у том тренутку „добро функционише“ и да је „одржив“.
20. Јула 1999. године, Генерални секретар УН-а изјавио је у извештају Савету безбедности да УНМИК већ сматра да је питање несталих лица посебно акутан проблем у погледу људских права на Косову. Новембра 1999. године, при полицији УНМИК-а је основана Јединица за нестала лица (ЈНЛ), која је била задужена за истраживање могуће локације несталих лица и/или гробних места. ЈНЛ, заједно са Централном јединицом за кривичну истрагу (ЦЈКИ) полиције УНМИК-а, а касније наменска Јединица за истрагу ратних злочина (ЈИРЗ), били су одговорни за кривичне аспекте предмета несталих лица на Косову. Маја 2000. године, успостављена је Комисија за проналажење и идентификацију жртава (КПИЖ), којом председава УНМИК, ради проналажења, идентификације и предавања посмртних остатака. Дана 5. новембра 2001. године, УНМИК је потписао Заједнички документ УНМИК-а и СРЈ у коме се, између осталог, понавља његова обавеза решавања судбине несталих лица из свих заједница и признаје се да је програм ексхумације и идентификације само део активности везаних за нестала лица. Од јуна 2002. године, новооснована Канцеларија за нестала лица и судску медицину (КНЛСМ) при УНМИК-овом Одељењу правде (ОП) постала је једини орган

који је овлашћен да утврди где се налазе нестала лица, идентификује њихове посмртне остатке и врати их њиховим породицама. Почевши од 2001. године, на основу Меморандума о разумевању (МоР) између УНМИК-а и Међународне комисије за нестала лица (МКНЛ) са седиштем у Сарајеву, допуњеног додатним споразумом из 2003. године, МКНЛ је спроводио идентификацију посмртних остатака путем ДНК анализе.

21. Дана 9. децембра 2008. године, одговорности УНМИК-а у области полиције и правосуђа на Косову су престале, а Мисија владавине права Европске уније на Косову (ЕУЛЕКС) преузела је пуну оперативну контролу у области владавине права, након саопштења председника Савета безбедности Уједињених нација, 26. новембра 2008. године (S/PRST/2008/44), којим се поздравља даље ангажовање Европске уније на Косову.
22. Истог дана, УНМИК и ЕУЛЕКС су потписали Меморандум о разумевању о модалитетима и правима и обавезама које проистичу из преноса УНМИК-ових предмета ЕУЛЕКС-у и повезаних списа који се тичу истрага, оптужница и других активности које су у току, а које су предузели УНМИК-ови међународни тужиоци. Убрзо након тога, потписани су слични споразуми у вези са списима којима су се бавиле међународне судије и полиција УНМИК-а. Сви споразуми су обавезивали ЕУЛЕКС да УНМИК-у пружи приступ документима који се односе на активности које су УНМИК-ови органи претходно предузели. Између 9. децембра 2008. и 30. марта 2009. године, сви списи кривичних предмета које су поседовали УНМИК-ов ОП и полиција УНМИК-а требало је да буду предати ЕУЛЕКС-у.

В. Околности везане за отмицу и нестанак г. Радована Булатовића

23. Жалилац тврди да су припадници ОВК отели његовог оца, г. Радована Булатовића, 26. јуна 1999. године из његове куће у Пећи.
24. Жалилац наводи да је истог дана пријавио случај КФОР-у, а касније и МКЦК-у, Министарству унутрашњих послова Републике Србије (МУП), међународном јавном тужиоцу Округног јавног тужилаштва (ОЈТ) у Пећи. Између осталих докумената, он подноси: уверење МКЦК-а датирано на 6. април 2001. у коме је наведено да је МКЦК отворио захтев за проналажење г. Радована Булатовића 2. марта 2001. године, уверење ЈНЛ-а датирано на 18. август 2004. у коме се наводи да су припадници ОВК отели г. Радована Булатовића 26. јуна 1999. године и копију кривичне пријаве, без назначеног датума, упућене међународном тужиоцу ОЈТ-а у Пећи.
25. У својим поднесцима Комисији, од којих је последњи датиран на 17. јун 2010. године, жалилац наводи да од надлежних органа није добио никакве информације о судбини свог оца нити о томе да ли је истрага спроведена и који је био њен резултат.
26. Име г. Радована Булатовића појављује се на списку несталих лица, који је МКЦК проследио УНМИК-у 11. фебруара 2002. године, за које је МКЦК прикупио анте-мортем податке у ужој Србији, као и у бази података коју је саставио УНМИК-ов

КНЛСМ³ У релевантним пољима ставке везане за г. Радована Булатовића у бази података на мрежи коју води МКНЛ⁴ стоји следеће: „Прикупљено довољно референтних узорака“ и „МКНЛ је доставио информације о овом несталом лицу надлежној институцији 30. новембра 2011. године. Да бисте добили додатне информације, обратите се седишту ЕУЛЕКС-а на Косову“.

С. Истрага

Достављање релевантних списа

27. У овом предмету, Комисија је од УНМИК-а добила копије докумената који су се претходно налазили код бившег УНМИК-овог КНЛСМ-а, „*извештај о анте-мортем истрази*“ полиције УНМИК-а (ЈИРЗ) и кривичну пријаву коју је жалилац поднео ОЈТ-у у Пећи. Комисија напомиње да је УНМИК потврдио да су достављена сва расположива документа.
28. Што се тиче откривања података садржаних у списима, Комисија подсећа да је УНМИК Комисији ставио на располагање истражне списе ради разматрања уз обавезу чувања поверљивости података. У том погледу, Комисија мора појаснити да, иако њена процена овог предмета проистиче из детаљног разматрања доступне документације, објављује се само ограничен број информација из ње. Стога је у следећим пасусима наведен сажет преглед релевантних истражних корака које су предузеле истражни органи.

Списи КНЛСМ-а и ЈИРЗ-а у вези са г. Радованом Булатовићем

29. Најстарији документ у КНЛСМ-овом спису је копија писма које је МКЦК послао УНМИК-овом ЈНЛ-у, датирано на 11. фебруар 2002. (исто писмо споменуто у § 26 изнад), у коме је прослеђен списак од 511 несталих лица за које су до тог дана били прикупљени “анте-мортем подаци”. На овом списку име г. Радована Булатовића изгледа истакнуто.
30. Спис такође садржи ЈНЛ-ов Извештај о наставку случаја у погледу г. Радована Булатовића, припојен ЈНЛ-овом предметном спису бр. 2003-000038. У Извештају се налази само један унос, датиран на 14. март 2003. године, у коме стоји: „Извршен унос у базу података и у ДВИ систем“. У спису се такође налази одштампани примерак обрасца за идентификацију жртве у погледу г. Радована Булатовића, сачињен 1. децембра 2004. године. Поред тога што образац садржи његове анте-мортем податке које је проследио МКЦК, у њему су наведене и пуне адресе и бројеви телефона сестре и супруге г. Радована Булатовића у ужој Србији.

³База података КНЛСМ-а није отворена за јавност. Комисија јој је приступила у вези с овим предметом 10. новембра 2014.

⁴База података МКНЛ-а је доступна на адреси: http://www.ic-mp.org/fdmsweb/index.php?w=mp_details&l=en (прегледано 10. новембра 2014).

31. Један од докумената у спису је копија уверења датираног на 18. август 2004. године (истог које је споменуто у § 24 изнад), које је издао МУП Србије по захтеву Удружења породица киднапованих и несталих лица на Косову и Метохији. Према наводима из уверења, припадници ОВК отели су г. Радована Булатовића „док је шетао улицом поред зграде СУП-а у Пећи о одвели га у непознатом правцу“.
32. Истражни спис такође садржи ЈИРЗ-ов „Извештај о анте-мортем истрази“ приложен уз ЈНЛ-ов предметни спис бр. 2003-000038, датиран на 7. децембар 2004. године. У Извештају је наведено да је једнодневна анте-мортем истрага, бр. 0927/ИНВ/04, спроведена 7. децембра 2004. године у Приштини, а састојала се из телефонског разговора са сином г. Радована Булатовића, односно жалиоцем, који живи у ужој Србији. Жалилац је обавестио истражитеље да је отишао у ужу Србију јуна 1999. године, а да је његов отац остао у својој кући у Пећи. Према наводима жалиоца, датума који није прецизиран, сусед га је обавестио телефонским путем да је последњи пут видео г. Радована Булатовића 26. јуна 1999. године, у дворишту његове куће. Након тога се г. Радовану Булатовићу губи сваки траг. У Извештају се даље наводи да је отмицу први забележио МКЦК у Београду, под бр. БЛГ804399-01, и да је УНМИК-ов ЈНЛ отворио досије о несталом лицу по том предмету 16. марта 2003. године. У пољу Извештаја „Закључак“, наведено је следеће: „Након истрага, у овом тренутку није могуће пронаћи непристрасног сведока око места догађаја. Нема информација које указују на могућу локацију НЛ. Овај предмет треба да остане отворен у оквиру ЈРЗ-а“.
33. У спису се такође налази превод на енглески кривичне пријаве против непознатих починилаца коју је жалилац поднео ОЈТ-у у Пећи. Према наводима из кривичне пријаве, г. Радована Булатовића је киднаповео ОВК. Пошто је његова отмица прво пријављена КФОР-у, можда његови службеници поседују више информација по том предмету. Између осталог, жалилац је навео да му је било „онемогућено да добије информације о мерама које су предузете како би се пронашло киднаповано лице, као и информације о починиоцима“. У Извештају, припојеном спису ЦЈКИ-ја бр. 2005-00156 налази се фуснота, у којој стоји да је превод сачињен 15. октобра 2005. године.
34. Спис такође садржи ЈИРЗ-ов Извештај о анализи случаја припојен спису ЦЈКИ-ја бр. 2005-00156, састављен 19. октобра 2007. и прегледан 25. октобра 2007, чији назначени статус је „на чекању“. У пољу Извештаја „Резиме злочина“, наведено је да је „група припадника ОВК који су – према изјавама суседа – били албанске етничке припадности“ киднаповала г. Радована Булатовића из његове куће у Пећи, 26. јуна 1999. године. У пољу Извештаја „Препорука/мишљење истражитеља“ стоји: „По мом мишљењу, треба поново обавити разговор са лицем које је поднело пријаву како би се добиле додатне информације о суседима који су последњи видели жртву. Суседи се могу идентификовати и можда би могли да дају додатне информације о осумњиченима“. У ручно исписаној напомени у дну Извештаја, датираној на 28. децембар 2007. године, наведено је: „Слажем се са класификацијом. Случај треба затворити и предати јединици за нестала лица“.
35. Најновији документ у спису је ЈИРЗ-ов Извештај о прегледу анализе случаја у вези са случајем г. Радована Булатовића, датиран на 8. септембар 2008. године. Према

коментарима службеника који је обавио преглед, о отмици г. Радована Булатовића није било доступно довољно информација те стога случај треба да остане на чекању. У пољу Извештаја „Прикупљање узорака крви за ДНК анализу“ стоји: „Нема информација“.

III. ЖАЛБА

36. Жалилац се жали на УНМИК-ов наводни пропуст да ваљано истражи отмицу и нестанак г. Радована Булатовића. У том погледу, Комисија сматра да се жалилац позива на кршење процедуралног проширења члана 2 Европске конвенције о људским правима (ЕКЉП).
37. Жалилац се такође жали на душевну бол и патњу које су му наводно проузроковане овом ситуацијом. У том погледу, он се ослања на члан 3 ЕКЉП.

IV. ПРАВО

A. Наводно кршење процедуралне обавезе сходно члану 2 ЕКЉП

1. Опсег разматрања Комисије

38. При одлучивању о томе да ли сматра да је дошло до повреде члана 2 (процедуралног проширења) ЕКЉП, Комисија узима у обзир постојећу судску праксу, нарочито ону Европског суда за људска права. Међутим, Комисија је такође свесна чињенице да се жалбе упућене њој значајно разликују од оних које су поднете Суду. Као прво, тужена страна није држава, већ привремена међународна територијална управа овлашћена да обавља привремене дужности на Косову. За УНМИК се не везују никакве сумње у погледу материјалних обавеза сходно члану 2 ЕКЉП. Друго, док су они који су осумњичени за наводна убиства и/или отмице недржавни актери у ограниченом броју предмета пред Европским судом, такви су сви осумњичени у предметима пред Комисијом, углавном, али не искључиво, повезани са сукобом. Комисија мора узети у обзир ове факторе при првобитној процени процедуралних позитивних обавеза међудржавне организације у погледу поступака учињених од стране трећих страна на територији над којом има привремену законодавну, извршну и судску контролу.
39. Пре него што започне разматрање меритума жалби, Комисија би желела да разјасни домен свог разматрања.
40. Комисија напомиње да је, након усвајања Уредбе УНМИК-а бр. 1999/1 25. јула 1999. године, УНМИК преузео обавезу поштовања међународно признатих стандарда у погледу људских права при обављању својих функција. Ово прихватање обавеза детаљно је описано у Уредби УНМИК-а бр. 1999/24 од 12. децембра 1999. године, према којој је УНМИК прихватио обавезе сходно следећим инструментима који се тичу људских права: Универзалној декларацији о људским правима, Европској

конвенцији о људским правима и њеним протоколима, Међународном споразуму о грађанским и политичким правима (МСПП), Међународном споразуму о економским, социјалним и културним правима, Међународној конвенцији о уклањању свих видова расне дискриминације, Конвенцији о уклањању свих видова дискриминације жена, Конвенцији против мучења и осталог окрутног, нечовечног и понижавајућег поступања или кажњавања и Конвенцији о правима детета.

41. Комисија такође напомиње да, према члану 1.2 УНМИК-ове Уредбе бр. 2006/12 од 23. марта 2006. године о оснивању Саветодавне комисије за људска права, Комисија „треба да проучи жалбе уложене од стране било које особе или групе особа које тврде да су жртве кршења (својих) људских права од стране УНМИК-а“. Из тога следи да једино поступци или пропусти који се могу приписати УНМИК-у леже у оквиру надлежности Комисије *ratione personae*. У том погледу, треба напоменути, као што је горе наведено, да од 9. децембра 2008. године, УНМИК више није спроводио извршну власт над косовским судским системом и системом за спровођење закона. УНМИК стога не сноси одговорност ни за какво кршење људских права наводно почињено од стране тих тела. У погледу тога што се жалилац жали на поступке који су се догодили након овог датума, они леже ван надлежности Комисије *ratione personae*.
42. Такође, Комисија наглашава да, што се тиче њене надлежности *ratione materiae*, из члана 1.2 Уредбе УНМИК-а бр. 2006/12 следи да она може испитати само жалбе које се односе на наводно кршење људских права. То значи да она може да разматра само поступке или пропусти који су предмет жалбе због тога што нису у складу са међународним инструментима људских права наведеним горе у тексту (видети § 40). У конкретним случајевима убистава и нестанака под околностима опасним по живот, није улога Комисије да замени надлежне органе у истрази случаја. Њен задатак је ограничен на разматрање ефикасности кривичне истраге таквих убистава и нестанака, у светлу процедуралних обавеза које проистичу из члана 2 ЕКЈП.
43. Комисија даље напомиње да, сходно члану 2 Уредбе УНМИК-а бр. 2006/12, она има правну надлежност једино над жалбама које се односе на наводна кршења људских права „до којих је дошло 23. априла 2005. или касније или су произашла из чињеница насталих пре овог датума, при чему су ове чињенице проузроковале континуирано кршење људских права“. Следи да догађаји који су се одиграли пре 23. априла 2005. године генерално леже ван надлежности Комисије *ratione temporis*. Међутим, у мери у којој такви догађаји покрећу континуирану ситуацију, Комисија има правну надлежност да испита жалбе које се односе на ту ситуацију (видети Европски суд за људска права (ЕСЈП), Велико Веће [ВВ], *Варнава и остали против Турске*, бр. 16064/90 и остали, пресуда од 18. септембра 2009. године, §§ 147-149; ЕСЈП, *Кипар против Турске* [ВВ], бр. 25781/94, пресуда од 10. маја 2001, § 136, ЕКЈП 2001-IV).

2. Поднесци страна

44. Жалилац се жали, у суштини, на повреде права у вези са изостанком адекватне кривичне истраге у погледу отмице и нестанка г. Радована Булатовића. Жалилац

такође наводи да није био обавештен о томе да ли је истрага спроведена и какав је био њен исход.

45. СПГС генерално прихвата да је до отмице и нестанка г. Радована Булатовића дошло под околностима опасним по живот. СПГС наводи да је г. Радован Булатовић нестао 26. јуна 1999. године, неколико дана након доласка КФОР-а и УНМИК-а на Косово и да је у том тренутку безбедносна ситуација на Косову била „напета и догодио се одређени број озбиљних кривичних инцидената чије су мете били косовски Срби и косовски Албанци, укључујући отмице и убиства“. Цитирајући извештај Генералног секретара УН-а упућен Савету безбедности Уједињених нација од 12. јуна 2009. године, СПГС описује ситуацију на следећи начин:

„Општа ситуација на Косову је била напета, али се стабилизује. ОВК се брзо вратио у све делове Косова, посебно у југозападни део, а велики број косовских Срба напустио је своје домове и отишао у Србију. Док је први талас одлазака косовских Срба био подстакнут бригаама за безбедност, а не стварним претњама, други талас одлазака био је последица растућег броја инцидената које су косовски Албанци починили против косовских Срба. Одласке су поготово подстакла убиства и отмице које су биле у центру пажње јавности, као и пљачке, подметнути пожари и присилна експропријација станова. Овај процес је сада успорен, али у градовима као што су Призрен и Пећ практично уопште нема косовских Срба, а градови Митровица и Ораховац су подељени дуж етничких линија.

Безбедносни проблем на Косову у великој мери је последица непостојања установа и органа задужених за ред и мир. Многи злочини и неправде не могу се ваљано кривично процесуирати. Криминалне банде, борећи се за контролу над оскудним ресурсима, већ искоришћавају ту празнину. Иако је КФОР тренутно одговоран за одржавање јавне безбедности и грађанског реда и мира, његова могућност да се тиме бави ограничена је чињеницом да се он и даље налази у процесу развоја својих снага. Непостојање легитимних полицијских снага, како међународних тако и домаћих, дубоко се осећа, стога се решавању тог проблема мора приступити као приоритету“.

46. СПГС прихвата чињеницу да је г. Радован Булатовић нестао под околностима опасним по живот и не оспорава одговорност УНМИК-а да спроведе истрагу у вези с његовом отмицом сходно процедуралном делу члана 2 ЕКЉП. Према речима СПГС-а, „главна сврха такве истраге [била] је обезбеђивање ефикасне примене домаћих закона којима се штити право на живот, како је дефинисано Уредбом УНМИК-а бр. 1999/1 од 25. јула 1999. о овлашћењима привремене управе на Косову и касније измењеном и допуњеном Уредбом УНМИК-а бр. 1999/24 од 12. децембра 1999. о закону који се примењује на Косову“.
47. СПГС наглашава да жалилац не наводи да је дошло до повреде материјалног дела члана 2, већ његовог процедуралног елемента. СПГС наводи да је „процедурални елемент члана 2 у суштини двострук: (i) обавеза утврђивања судбине и/или локације несталог лица путем истраге; и (ii) обавеза спровођења истраге којом се може утврдити

да ли је до смрти дошло незаконитим путем и која може довести до идентификације и кажњавања лица одговорних за нестанак и/или смрт несталога лица“.

48. СПГС даље примећује да се, при одлучивању о пријавама сходно процедуралном делу члана 2 мора обратити пажња на то да се на УНМИК не ставља немогућ или несразмеран терет. У том погледу, СПГС подсећа на пресуду од 15. фебруара 2011. године коју је донео Европски суд за људска права по предмету *Палић против Босне и Херцеговине*, у којој је, у ставу 70, наведено следеће:

„Суд узима у обзир комплексну ситуацију у Босни и Херцеговини, нарочито у првих десет година након рата. У таквој послератној ситуацији, оно што представља немогућ и/или несразмеран терет мора да се мери врло конкретним чињеницама и контекстом. С тим у вези, Суд напомиње да је више од 100.000 људи убијено, скоро 30.000 људи је нестало, а више од два милиона људи је расељено током рата у Босни и Херцеговини. Избор је неизбежно морао да се направи у смислу послератних приоритета и ресурса. Штавише, након дугог и суровог рата, Босна и Херцеговина је била подвргнута поправци унутрашње структуре и политичког система: постављени су ентитети и кантони у складу са Дејтонским мировним споразумом; уведене су споразумне поделе власти како би се обезбедила ефикасна равноправност између „конститутивних народа“ у послератном друштву (видети случај *Сејдић и Финци против Босне и Херцеговине* [ВВ], бр. 27996/06 и 34836/06, предмет ЕКЉП 2009-...); било је потребно формирати нове институције, а постојеће реструктурирати. У послератном периоду могла је да се очекује невољност тадашњих зарађених страна да сарађују са новим институцијама, као што се види у овом предмету. Иако је тешко тачно одредити када се завршио овај процес, Суд сматра да је домаћи правни систем требало да буде у могућности да ефикасно реши нестанке и друга тешка кршења међународног хуманитарног права до 2005. године, након свеобухватне провере постављене полиције и правосуђа и успостављања Одсека за ратне злочине при Суду Босне и Херцеговине. Након што је све ово размотрено и пошто није било значајног периода неактивности домаћих власти по овом предмету након 2005. године, Суд је закључио да се, с обзиром на тадашње околности прикупљања материјала, може сматрати да је домаћа кривична истрага спроведена у разумном року и експедитивно“.

49. Са становишта СПГС-а, УНМИК „од 1999. до 2008. године“ на Косову суочио са ситуацијом веома сличном оној у Босни и Херцеговини у периоду после 1995. године.
50. СПГС наводи да је током сукоба на Косову на хиљаде људи нестало, најмање 800.000 људи је расељено и на хиљаде њих је убијено. Многи људи који су нестали, отети су, убијени и сахрањени у необележеним гробовима на територији Косова или ван ње, што је умногоме отежало проналажење и повратак њихових посмртних остатака.
51. У јуну 2002. године, УНМИК је формирао КНЛСМ који је у оквиру свог мандата требало да утврди судбину несталих лица; међутим, он се суочио са многим изазовима на почетку свог рада због претходно урађеног, углавном од стране актера независних

од УНМИК-а. Конкретно, СПГС наводи да је сакупљање доказа о ратним злочинима почело са доласком НАТО-а 1999. године, са независним тимовима из неколико земаља који су функционисали под слабом координацијом МКТЈ-а. Недостатак стандардних радних процедура или централизације довео је до проблема са доказима прикупљеним у овој фази. Године 2000, МКТЈ је спровео велику, централизовану, форензичку операцију у ораховачкој мртвачници, где је применио стандардне радне процедуре за све форензичке тимове осим британског, који је функционисао независно у Приштини. СПГС наводи да су, у покушају да покажу да су злочини били систематски и широко распрострањени; тимови МКТЈ-а обављали обдукције на што је више тела могуће, вршећи идентификацију у малој мери или је уопште нису вршили; штавише, неидентификована тела која су ексхумирана 1999. године поново су сахрањена на локацијама које још увек нису познате КНЛСМ-у. Након што је МКТЈ окончао своје ангажовање 2000. године, ЈНЛ полиције УНМИК-а наставио је истраге несталих лица у мањем обиму, „*ex-officio*“, без икакве шире стратегије у погледу оптужнице“. Услед тога, прикупљен је велики број неструктурисаних информација.

52. СПГС тврди да је проналажење и идентификовање несталих лица у горе описаном контексту веома тежак и дуготрајан задатак. Он даље тврди да број несталих лица чије је остатке пронашао и идентификовао КНЛСМ „сведочи о његовом напорном раду између 2002. и 2008. године“ и да се „у гробницама и даље проналазе тела и у току су идентификације и повраћаји посмртних остатака члановима породица, често на основу информација садржаних у списима УНМИК-а/КНЛСМ-а“. СПГС даље напомиње да је стога „очигледно да је поступак оснивања система који ће моћи ефикасно да решава нестанке и друга озбиљна кршења међународног хуманитарног права разумљиво постепено“ на Косову, што се огледа у горенаведеном предмету *Палић*. СПГС даље напомиње да се овај процес „ослањао на велики број актера, а не само на УНМИК, на пример на Међународну комисију за нестала лица, Међународни комитет Црвеног крста и домаће организације за нестала лица“.
53. СПГС даље тврди да је професионална, добро обучена и добро опремљена полиција од фундаменталног значаја за спровођење ефикасних истрага и да таква полиција није постојала на Косову након сукоба. У том полицијском вакууму након завршетка сукоба, УНМИК је морао да испочетка изгради нову Косовску полицијску службу, што представља један дуготрајан и изазован задатак који, према наводу СПГС-а, још увек траје. СПГС такође наводи да се полиција УНМИК-а суочила са бројним изазовима током вршења функција спровођења закона, које му је постепено преносио КФОР у периоду 1999-2000. године. У том погледу, он упућује на Годишњи извештај полиције УНМИК-а из 2000. године, у коме се даје следећи опис ситуације:

„Полиција УНМИК-а је морала да ради у послератном окружењу у ком је затекла беживотна тела и опљачкане и спаљене куће. Етничко насиље је избијало у виду илегалних исељавања, принудних одузимања имовине, спаљивања кућа и физичког насиља над заједницама широм Косова. Бес и тензија су били јако изражени међу свим етничким групама, а појачавали су их извештаји о несталим и умрлим особама. За полицију УНМИК-а је постао императив да успостави ред и да брзо изгради оквир за упис и истрагу злочина.

Све ово је морало да се уради уз ограничене физичке и људске ресурсе. Пошто је ово била прва извршна мисија у историји УН-а, било је неопходно да се на терену разраде концепт, планирање и спровођење. Због двадесет различитих националности које су учествовале на почетку, полицијским руководиоцима је представљало изазован задатак да установе уобичајену праксу за постизање оптималних резултата у једном високо ризичном окружењу“.

54. СПГС наводи да је ЈИРЗ полиције УНМИК-а ангажовао међународну полицију УНМИК-а и припаднике домаће Косовске полицијске службе и усмерио се на кривичну истрагу случајева несталих лица. Њихове обавезе обухватале су проналажење илегалних гробова, идентификацију починилаца и прикупљање доказа везаних за злочине. Припадници међународне полиције УНМИК-а који су радили на предметима несталих лица морали су да се прилагоде спровођењу истрага на страниј територији и у страниј земљи, са ограниченом подршком Косовске полиције која је још увек била у развоју.
55. Он даље наводи да након сукоба домаће институције на Косову, укључујући институције за спровођење закона и институције за проналажење несталих лица, нису биле функционалне и да су морале бити успостављене од почетка. Такође, истражитељи су често наилазили на ситуације где појединци који су поседовали релевантне информације о локацији и судбини несталих лица нису желели да открију такве информације. Према наводима СПГС-а, сва ова ограничења смањила су способност полиције УНМИК-а да спроводи истраге у складу са стандардима који се могу очекивати од држава „у којима су институције боље успостављене и које не пролазе кроз тешкоће повезане са ситуацијом након сукоба“.
56. Што се тиче жалбе г. Вуксана Булатовића сходно члану 2 ЕКЉП, СПГС наводи радње које су предузели УНМИК-ови органи. Он тврди да је г. Радован Булатовић био уврштен у списак датиран на 11. фебруар 2002. који садржи имена 511 несталих лица за које је МКЦК прикупио анте-мортем податке у ужој Србији. Поред тога, СПГС наводи да је УНМИК-ов КНЛСМ, почевши од 2003. године „прикупио и документовао информације везане за жалиочевог несталог оца“. Из извештаја ЈИРЗ-а полиције УНМИК-а датаног на 8. септембар 2008. године види се да је случај остављен на чекању у оквиру ЈИРЗ-а услед недостатка информација.
57. СПГС тврди да је „очигледно да је полиција УНМИК-а покренула и спровела истрагу везану за проналажење г. Булатовића“. Међутим, „недостатак информација у овом случају представљао је реалну препреку спровођењу било какве истраге од стране УНМИК-а“, а „недостатак сведока или осумњичених ометао је идентификацију могућих починилаца и њихово извођење пред лице правде“. СПГС такође наводи да, као што је УНМИК приметио у другим предметима који се тичу несталих лица „долази до неминовног стагнирања полицијских истрага услед недостатка доказа уколико не постоји сведочење сведока или уколико се не открије ниједан материјални доказ“.

58. СПГС тврди да је УНМИК спровео истрагу у складу с чланом 2. Он ипак наводи да, „с обзиром на могућност постојања додатних и убедљивих информација, поред горепоменуте документације, УНМИК задржава право давања додатних коментара у погледу овог случаја“.

3. Процена Комисије

59. Комисија сматра да се жалилац позива на повреду процедуралне обавезе која проистиче из права на живот, загарантованог чланом 2 ЕКЉП, у погледу тога да полиција УНМИК-а није спровела ефикасну истрагу у вези са отмицом и нестанком г. Радована Булатовића.

a) Подношење релевантних списа

60. СПГС примећује да су Комисији достављени сви доступни списи везани за истрагу, али напомиње да можда постоји додатна документација која се не налази међу горенаведеним списима (видети § 58 изнад). УНМИК је 6. новембра 2014. потврдио Комисији да се достављање списа може сматрати окончаним (видети § 10 изнад).

61. Комисија напомиње да је у члану 15 Уредбе УНМИК-а бр. 2006/12 наведено да Комисија може затражити од УНМИК-а да достави било који документ и да је СПГС обавезан да сарађује са Комисијом и пружи неопходну помоћ, што посебно укључује пружање докумената и информација релевантних за жалбе. У том погледу, Комисија се позива на судску праксу Европског суда за људска права да треба да се извуку закључци на основу понашања тужене стране током поступка, укључујући њен пропуст „да достави информације које поседује без одговарајућег објашњења“ (видети предмет ЕСЉП *Челикбилек против Турске*, бр. 27693/95, пресуда од 31. маја 2005, § 56).

62. Комисија такође напомиње да је правилно одржавање истражних списа који се тичу таквих кривичних дела као што су убиства и нестанци, од отварања истрага до њихове предаје, кључно за наставак таквих истрага и могло би стога само по себи покренути питања сходно члану 2. Комисија такође напомиње да УНМИК није доставио никакво објашњење за недостатак документације. Комисија нема разлога да сумња у то да је УНМИК уложио све напоре да добије релевантне истражне списе. Међутим, Комисија такође напомиње да УНМИК није доставио ниједно додатно објашњење о томе да ли можда постоји нека додатна документација нити о томе на које делове истраге се она односи.

63. Комисија није у позицији да сама провери потпуност примљених истражних списа. Комисија ће стога проценити меритум жалби на основу докумената који су јој доступни (у том смислу, видети предмет *Чекојев против Русије*, бр. 39358/05, пресуда ЕСЉП од 15. марта 2011, § 146).

b) Општа начела која се тичу обавезе спровођења ефикасне истраге сходно члану 2

64. Комисија напомиње да је позитивна обавеза истраживања нестанака широко прихваћена у међународном праву људских права, макар од случаја Интерамеричког суда за људска права *Веласкез-Родригез* (видети случај *Веласкез-Родригез против Хондураса*, пресуда Интерамеричког суда за људска права (ИАСЉП) од 29. јула 1988, серија Ц бр. 4). КЉП такође наводи да позитивна обавеза проистиче из члана 6 (право на живот), члана 7 (забрана окрутног и нечовечног поступања) и члана 9 (право на слободу и безбедност личности), тумачено заједно са чланом 2(3) (право на ефикасан правни лек) МСГПП (видети КЉП, Општи коментар бр. 6, 30. април 1982, § 4; КЉП, Општи коментар бр. 31, 26. мај 2004, §§ 8 и 18, СГПП/Ц/21/Рев.1/Дод. 13); видети такође, између осталог, КЉП, *Мухамед Ел Авани против Либијске Арапске Џамахирије*, саопштење бр. 1295/2004, разматрања од 11. јула 2007, СГПП/Ц/90/Д/1295/2004). Обавеза истраживања нестанака и убистава такође је утврђена у Декларацији УН-а о заштити свих особа од принудног нестанка (А/Res/47/133, 18. децембар 1992.) и додатно је разрађена у смерницама УН-а као што су Приручник УН-а о ефикасној превенцији и истрази ванправних, арбитражних и преких егзекуција (1991) и „Смернице о спровођењу истрага Уједињених нација у вези са наводним масакрима“ (1995). Важност обавезе је потврђена усвајањем Међународне конвенције о заштити свих особа од принудног нестанка 2006. године, која је ступила на снагу 23. децембра 2010. године.
65. Да би се бавила тврдњама жалилаца, Комисија се посебно осврће на добро утврђену судску праксу Европског суда за људска права о процедуралним обавезама сходно члану 2 ЕКЉП. Суд је сматрао да „обавеза заштите права на живот сходно члану 2 Конвенције, тумачена заједно са општом дужношћу државе сходно члану 1 Конвенције „да осигура свакоме унутар [своје] надлежности права и слободе дефинисане у Конвенцији“, имплицитно захтева постојање неког облика ефикасне званичне истраге када су појединци убијени (видети, *mutatis mutandis*, ЕСЉП, *Мекен и остали против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 27. септембра 1995, § 161, Серија А бр. 324; и ЕСЉП, *Каја против Турске*, пресуда од 19. фебруара 1998, § 105, *Извештаји о пресудама и одлукама* 1998-I; видети такође ЕСЉП, *Јасинскис против Летоније*, бр. 45744/08, пресуда од 21. децембра 2010, § 71). Обавеза спровођења такве истраге проистиче у свим случајевима убистава и осталих сумњивих смртних случајева, без обзира на то да ли су починиоци приватна лица или државни агенти, или су непознати (видети ЕСЉП, *Колети против Бугарске*, бр. 1108/02, пресуда од 5. новембра 2009, § 191).
66. Европски суд за људска права је такође навео да процедурална обавеза пружања неког облика ефикасне званичне истраге такође постоји када је појединац нестао под околностима опасним по живот и није ограничена на случајеве када је очигледно да је нестанак проузрокован од стране државног агента (видети ЕСЉП [ВВ], *Варнава и остали против Турске*, наведен у § 43 изнад у тексту, при § 136; ЕСЉП [ВВ], *Мокану и остали против Румуније*, бр. 10865/09, 45886/07 и 32431/08, пресуда од 17. септембра 2014. године, § 317).
67. Надлежни органи морају сами предузети радње када им се скрене пажња на одређени предмет и не смеју препустити подношење формалне пријаве или преузимање

одговорности за спровођење било каквих истражних поступака иницијативи блиских сродника (видети ЕСЉП, *Ахмет Озкан и остали против Турске*, бр. 21689/93, пресуда од 6. априла 2004, § 310; видети такође ЕСЉП, *Исајева против Русије*, бр. 57950/00, пресуда од 24. фебруара 2005, § 210; ЕСЉП [ВВ], *Мокану и остали против Румуније*, наведен изнад у § 321).

68. Успостављајући стандарде ефикасне истраге, Суд је навео да „истрага, поред независности, приступачности за породицу жртве, спровођења разумном брзином и експедитивношћу, пружања довољног елемента јавне критике истраге и њених резултата, такође мора бити ефикасна у смислу да може довести до утврђивања тога да ли је смрт изазвана незаконитим путем и, ако је то случај, до идентификације и кажњавања одговорних лица (видети ЕСЉП [ВВ], *Варнава и остали против Турске*, наведен изнад у § 43; при § 191; видети такође ЕСЉП, *Палић против Босне и Херцеговине*, бр. 4704/04, пресуда од 15. фебруара 2011, § 63). То није обавеза пружања резултата, већ употребе средстава. Надлежни органи морају предузети све могуће разумне кораке да би обезбедили доказе који се тичу инцидента, укључујући, између осталог, сведочења очевидаца, форензичке доказе и, када је то применљиво, аутопсију која пружа потпун и тачан запис о повреди и објективну анализу клиничких налаза, укључујући узрок смрти. Сваки недостатак у истрази који спречава да се њоме установи узрок смрти или одговорна особа или особе ствара ризик да таква истрага неће испунити овај стандард (видети ЕСЉП, *Ахмет Озкан и остали против Турске*, наведен горе у тексту, при § 312; и *Исајева против Русије*, наведен горе у тексту, при § 212).
69. Конкретно, закључак истражитеља мора да се заснива на подробној, објективној и непристрасној анализи свих релевантних елемената. Пропуст праћења очигледног следа истраге нарушава, у одлучујућој мери, могућност да се њоме утврде околности случаја и идентитет одговорних лица (видети ЕСЉП, *Колеви против Бугарске*, наведен изнад у § 65, при § 201). Међутим, природа и степен разматрања којима се испуњава минимални праг ефикасности истраге зависе од околности конкретног случаја. Они се морају проценити на основу релевантних чињеница и у погледу практичних реалних околности истражних радњи (видети ЕСЉП, *Велсеа и Мазаре против Румуније*, бр. 64301/01, пресуда од 1. децембра 2009, § 105). Истовремено, надлежни органи морају увек да направе озбиљне покушаје да открију шта се догодило и не би требало да се ослањају на исхитрене и неосноване закључке да би затворили истрагу (видети ЕСЉП [ВВ], *Ел-Масри против „Бивше југословенске републике Македоније“*, бр. 39630/09, пресуда од 13. децембра 2012, § 183; ЕСЉП [ВВ], *Мокану и остали против Румуније*, наведен изнад у § 66 при § 322).
70. У том контексту се подразумева услов ажурности и разумне експедитивности. Чак и у ситуацијама када можда постоје препреке или потешкоће које спречавају напредак истраге, брза реакција надлежних органа је од кључног значаја за одржавање поверења јавности у њих у погледу поштовања владавине права и спречавања тајних завера и толерисања незаконитих радњи (видети случај *Пол и Одри Едвардс против Уједињеног Краљевства*, предмет бр. 46477/99, пресуда ЕСЉП од 14. марта 2002, § 72, ЕКЉП

2002-II; ЕСЈП [ВВ], *Мокану и остали против Румуније*, наведен изнад у § 66, при § 323).

71. Посебно у погледу несталих особа које су касније пронађене мртве, Суд је навео да се поступцима ексхумације и идентификације посмртних остатака не исцрпљује обавеза сходно члану 2 ЕКЈП. Суд сматра да „процедурална обавеза која проистиче из нестанка генерално не престаје све док су локација и судбина особе неизвесни, те је она стога континуираног карактера“ (случај ЕСЈП *Палић против Босне и Херцеговине*, наведен у § 68 изнад, при § 46; у истом смислу, случај ЕСЈП [ВВ], *Варнава и остали против Турске*, наведен изнад у § 43, при § 148, *Аслаканова и остали против Русије*, бр. 2944/06 и остали, пресуда од 18. децембра 2012, § 122). Међутим, Суд такође наглашава да ова процедурална обавеза „не престаје да постоји чак ни након проналажења тела... Тиме се само расветљава један аспект судбине несталога лица и генерално остаје обавеза да се објасни нестанак и смрт, као и да се идентификује и кривично гони сваки починитељ незаконитих дела који има везе са тим нестанком и смрћу“ (случај *Палић против Босне и Херцеговине*, предмет ЕСЈП наведен изнад, у § 46; у истом смислу случај *Варнава и остали против Турске*, предмет ЕСЈП [ВВ] наведен изнад, у § 43, при § 145). Иако проналажење и накнадна идентификација посмртних остатака жртве сами по себи могу представљати значајан успех, процедурална обавеза сходно члану 2 и даље постоји (видети случај *Палић против Босне и Херцеговине*, предмет ЕСЈП наведен изнад, у 68, при § 64).
72. Што се тиче захтева за јавни надзор, Суд је даље навео да мора постојати довољан елемент јавног надзора над истрагом или њеним исходима да би се осигурала одговорност у пракси, као и у теорији. Потребан степен јавног надзора може се знатно разликовати од случаја до случаја. Међутим, у свим случајевима, сродник жртве мора бити укључен у поступак у оној мери која је неопходна за заштиту његових или њених легитимних интереса (видети *Ахмет Озкан и остали против Турске*, наведен у § 67 изнад, при §§ 311-314; *Исајева против Русије*, наведен изнад у § 67, при §§ 211-214 и случајеве наведене у њему). ЕСЈП [ВВ], *Ал-Скеини и остали против Уједињеног Краљевства*, бр. 5721/07, пресуда од 7. јула 2011, § 167, ЕКЈП 2011; ЕСЈП [ВВ], *Мокану и остали против Румуније*, наведен изнад у § 66, при § 324).
73. Суд је такође истакао огроман значај који ефикасна истрага има у утврђивању истине о ономе што се догодило, чиме је задовољила право на истину, не само због породица жртава, већ и због жртава сличних злочина, као и опште јавности, која има право да сазна шта се догодило (ЕСЈП [ВВ], *Ел-Масри против „Бивше југословенске републике Македоније“*, наведен изнад у § 69, при § 191; ЕСЈП, *Ал-Нашири против Пољске*, бр. 28761/11, пресуда од 24. јула 2014, §§ 495–496). Органи Уједињених нација су такође уверени у значај права на истину. Према речима Генералног секретара УН-а, „право на истину подразумева свест о потпуној и комплетној истини о догађајима који су се одиграли, карактеристичним околностима везаних за њих и о учесницима у њима. У случају несталих лица... то такође подразумева право да се сазна судбина и пронађе жртва“ (видети Извештај Генералног секретара УН-а, *Нестала лица*, Документ УН-а А/67/267, 8. август 2012, § 5; видети такође КЈП, *Шедко и Бондаренко против Белорусије*, Обавештење бр. 886/1999, разматрања од 3. априла 2003. године, § 10.2,

СГПП/Ц/77/Д/886/1999; КЈЛП, *Меријам Филипе, Аугусте и Томас Санкара против Буркине Фасо*, Обавештење бр. 1159/2003, разматрања од 8. марта 2006, § 10.2, СГПП/Ц/86/Д/1159/2003; Комитет УН-а за људска права, Резолуције 9/11 и 12/12: Право на истину, 24. септембар 2008. и 12. октобар 2009. године; Преамбула и члан 24 (2) Конвенције о заштити свих људи од принудног нестанка, наведено у § 106 изнад; видети такође Извештај Специјалног извештача о унапређењу и заштити људских права и фундаменталних слобода као и борби против тероризма, г. Бена Емерсона, *Оквирни принципи за обезбеђивање одговорности јавних органа за неморално и систематско кршење људских права почињено у контексту иницијатива за борбу државе против тероризма*, документ УН-а, А/КЈЛП/22/52, 1. март 2013, § 23-26).

с) *Применљивост члана 2 на контекст Косова*

74. Комисија је свесна чињенице да су се отмица и нестанак г. Радована Булатовића догодили убрзо након распоређивања УНМИК-а на Косову, одмах након оружаног сукоба, када су били распрострањени криминал, насиље и мањак безбедности.
75. Са своје стране, СПГС не оспорава чињеницу да је УНМИК имао обавезу да истражи овај предмет сходно члану 2 ЕКЈЛП. Међутим, према наводима СПГС-а, јединствене околности које се односе на косовски контекст и распоређивање УНМИК-а у првој фази његове мисије треба да буду узете у разматрање при процени питања да ли је ова истрага у сагласности са чланом 2 ЕКЈЛП. У суштини, СПГС тврди да на УНМИК није могуће применити исте стандарде који се примењују на државу у уобичајеној ситуацији.
76. Комисија сматра да аргументи које је изнео СПГС покрећу два главна питања: прво питање је да ли стандарди члана 2 настављају да се примењују у ситуацији када постоји сукоб или опште насиље, а друго је да ли треба сматрати да се такви стандарди у потпуности примењују на УНМИК.
77. Што се тиче применљивости члана 2 на УНМИК, Комисија подсећа да је, након усвајања Уредбе УНМИК-а бр. 1999/1 25. јула 1999. године, УНМИК преузео обавезу поштовања међународно признатих стандарда у погледу људских права при обављању својих функција. Ово прихватање обавеза детаљно је описано у Уредби УНМИК-а бр. 1999/24 од 12. децембра 1999. године, према којој је УНМИК прихватио обавезе сходно одређеним инструментима који се тичу људских права, укључујући ЕКЈЛП. С тим у вези, Комисија је већ закључила да је тачно да се привремени карактер УНМИК-а и тешкоће с њим у вези морају прописно узети у обзир у погледу бројних ситуација, али ни у ком случају се ови елементи не смеју схватити као изговор за смањење стандарда у поштовању људских права, који су прописно уграђени у мандат УНМИК-а (видети случај ХРАП, *Милогорић и остали*, бр. 38/08 и остали, мишљење од 24. марта 2011, § 44; *Бериша и остали*, бр. 27/08 и остали, мишљење од 23. фебруара 2011, § 25; *Лалић и остали*, бр. 09/08 и остали, мишљење од 9. јуна 2012, § 22).
78. У погледу применљивости члана 2 на ситуације у којима постоји сукоб или опште насиље, Комисија подсећа да је Европски суд за људска права утврдио применљивост

члана 2 на постконфликтне ситуације, укључујући оне у земљама бивше Југославије (видети, између осталих примера, случај ЕСЈП, *Палић против Босне и Херцеговине*, наведен изнад у § 68 и случај ЕСЈП, *Јуларић против Хрватске*, бр. 20106/06, пресуда од 20. јануара 2011). Суд даље наводи да процедурална обавеза сходно члану 2 наставља да се примењује на „различите безбедносне околности, укључујући оне у контексту оружаног сукоба“ (видети ЕСЈП [ВВ], *Ал-Скеини и остали против Уједињеног Краљевства*, наведен изнад у § 72, при § 164; видети такође случај *Гулеч против Турске*, пресуда ЕСЈП од 27. јула 1998, § 81, Извештаји 1998-IV; случај *Ерги против Турске*, пресуда ЕСЈП од 28. јула 1998, §§ 79 и 82, Извештаји 1998-IV; случај ЕСЈП *Ахмет Озкан и остали против Турске*, наведен изнад у § 67, при §§ 85–90, 309–320 и 326–330; случај *Исајева против Русије*, наведен изнад у § 67, при §§ 180 и 210; случај *Канлибаши против Турске*, бр. 32444/96, пресуда ЕСЈП од 8. децембра 2005, §§ 39–51).

79. Суд је признао да „у случајевима када смрт [и нестанак] која је предмет истраге сходно члану 2, настане под околностима општег насиља, оружаног сукоба или побуне, истражитељи могу наићи на препреке и конкретна ограничења могу захтевати употребу мање ефикасних истражних мера или могу довести до одлагања истраге“ (видети ЕСЈП [ВВ], *Ал-Скеини и остали против Уједињеног Краљевства*, наведен изнад, при §164; случај *Базоркина против Русије*, бр. предмета 69481/01, пресуда ЕСЈП од 27. јула 2006. године, § 121). Суд је ипак закључио да „обавеза према члану 2 која се тиче заштите живота подразумева да, чак и у тешким безбедносним условима, морају бити предузети сви разумни кораци како би се обезбедила ефикасна, независна истрага у вези са наводним кршењима права на живот (видети, између осталих примера, ЕСЈП, случај *Каја против Турске*, наведен изнад у § 65, при §§ 86-92; ЕСЈП, случај *Ерги против Турске*, наведен изнад, при §§ 82-85; ЕСЈП [ВВ], случај *Танрикулу против Турске*, бр. 23763/94, пресуда од 8. јула 1999, §§ 101-110, ЕКЈП 1999-IV; ЕСЈП, случај *Кашијев и Акајева против Русије*, бр. 57942/00 и 57945/00, пресуда од 24. фебруара 2005, §§ 156-166; ЕСЈП, *Исајева против Русије*, наведен изнад у § 67, при §§ 215-224; ЕСЈП, *Мусајев и остали против Русије*, бр. 57941/00 и остали, пресуда од 26. јула 2007, §§ 158-165).
80. Слично томе, КЈП је закључио да се право на живот, укључујући процедуралне гаранције, сматра врховним правом од кога није дозвољено никакво одступање чак ни у ванредним околностима када је угрожен живот нације (видети, КЈП, Општи коментар бр. 6, наведен под § б) изнад, при § 1; КЈП, *Абубакар Амиров и Аизан Амирова против Руске Федерације*, саопштење бр. 1447/2006, разматрања од 22. априла 2009, § 11.2, СГПП/Ц/95/Д/1447/2006). Такође, КЈП је напоменуо применљивост чланова 2 (3), 6 и 7 МСПП, уз посебни осврт на УНМИК-ову обавезу да спроведе ваљане истраге у вези са нестанима и отмицама на Косову (видети КЈП, *Закључне примедбе Комитета за људска права: Косово (Србија)*, 14. август 2006, §§ 12-13, СГПП/Ц/УНК/ЦО/1).
81. Комисија разуме потешкоће са којима се УНМИК сусрео током прве фазе свог ангажовања. Комисија напомиње да је одговарајућа важност која је дата питању несталих лица на Косову значила да је УНМИК морао да узме у обзир како

хуманитарну, тако и кривичну димензију ситуације. Конкретно, Комисија сматра да су важност која се приписује кривичним истрагама и потешкоће на Косову које су ограничиле могућност истражних органа да спроведу такве истраге, довеле до тога да буде од кључног значаја да УНМИК од самог почетка успостави окружење које погодује обављању значајних истрага. Ово подразумева успостављање система који обухвата елементе попут приписивања свеобухватне одговорности по питању надзора и праћења напретка истрага, обезбеђивања редовних извештаја о напретку истрага као и поступка прописне предаје случајева међу службеницима или јединицама полиције УНМИК-а. Такав систем би такође требало да узме у обзир потребу за заштитом жртава и сведока (видети, *mutatis mutandis*, случај *P. P. и остали против Мађарске*, бр. 19400/11, пресуда ЕСЈП од 4. децембра 2012, §§ 28-32), као и да се размотри нарочита рањивост расељених лица у периоду након сукоба (видети ЕСЈП [ВВ], *Саргсијан против Азербејџана*, бр. 40167/06, одлука од 14. децембра 2011, § 145; и ЕСЈП [ВВ], *Чирагов и остали против Јерменије*, бр. 13216/05, одлука од 14. децембра 2011, § 146). Иако схвата да је до распоређивања и организовања полиције и правосудног апарата дошло постепено, Комисија сматра да је овај процес завршен 2003. године када је Генерални секретар УН-а описао полицију и правосудни систем на Косову као системе који „добро функционишу“ и који су „одрживи“ (видети § 19 изнад).

82. Као одговор на примедбу СПГС-а да се члан 2 мора тумачити тако да се њиме не поставља немогућ или несразмеран терет на надлежне органе, било у контексту полицијских активности или у контексту приоритета и средстава, Комисија узима у обзир да је Европски суд установио да се управо конкретним чињеницама и контекстима мора мерити шта заправо представља немогућ и/или несразмеран терет (видети ЕСЈП, случај *Палић против Босне и Херцеговине*, наведен у § 68 горе у тексту, § 70; *Брекнел против Уједињеног Краљевства*, бр. 32457/04, од 27. новембра 2007, § 62).
83. Међутим, Комисија сматра да у контексту најозбиљнијих злочина почињених против цивила члан 2 налаже да надлежни органи предузму све истражне напоре како би утврдили чињенице и довели починиоце пред лице правде. Оваквим предметима се даје највећи приоритет.
84. Комисија такође напомиње да њен задатак није да испита релевантну праксу или наводне препреке спровођењу ефикасне истраге *in abstracto*, већ само у вези са њиховом конкретном применом на одређене околности везане за ситуацију која је предмет жалбе пред Комисијом (видети ЕСЈП, *Броган и остали против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 29. новембра 1988, § 53, Серија А, бр. 145-Б). Комисија стога закључује да природа и степен јавног надзора у погледу тога да ли ефикасност истрага испуњава минимални праг зависе од околности одређеног предмета. Из тих разлога, Комисија сматра да ће, у погледу сваког предмета, утврдити да ли су предузети сви разумни кораци за спровођење ефикасне истраге као што то налаже члан 2, узимајући у обзир реалне околности истражног посла на Косову.
85. Комисија наглашава да је она већ обавила анализу ефикасности, из члана 2, бројних истрага које је спровео УНМИК у погледу убистава, отмица и нестанака везаних за

сукоб на Косову. Комисија је идентификовала уобичајене недостатке у овим истрагама, попут кашњења у погледу уписивања предмета и других периода неактивности од почетка и у периоду под правном надлежношћу Комисије; пропуст да се предузму основни истражни кораци и да се испрати очигледан след истраге; недостатак усклађености међу различитим јединицама полиције УНМИК-а; недостатак редовних и значајних разматрања предмета; недостатак тужилачког надзора и пропуст да се члановима породице достави минимум неопходних информација о статусу истраге (упоредити са случајем *Аслаканова и остали против Русије*, предмет ЕСЈП, цитиран изнад у § 71, при § 123). Комисија такође бележи системске пропусте попут мањкавости система за постављање истражних приоритета и изостанка ваљане предаје предмета. У већини ових случајева, Комисија је установила да истраге нису биле ефикасне у смислу члана 2 и да пропусти УНМИК-а, који су се наставили током периода под надлежношћу Комисије, не могу бити оправдани у светлу потешкоћа са којима се УНМИК сусрео на почетку своје мисије.

d) *Усаглашеност са чланом 2 у овом предмету*

86. У погледу случаја о коме је овде реч, Комисија напомиње да је од самог почетка истраге било очигледних недостатака у њеном спровођењу. Међутим, у светлу горе описаних напомена у вези са њеном ограниченом временском надлежношћу (видети § 43 горе у тексту), Комисија подсећа да је она надлежна *ratione temporis* да процењује усклађеност истрага са чланом 2 ЕКЈП само за период након 23. априла 2005. године, узимајући у обзир статус предмета тог датума (видети ЕСЈП, *Палић против Босне и Херцеговине*, наведен изнад у § 68, при § 70). Период који је предмет разматрања завршава се 9. децембра 2008. године, када је ЕУЛЕКС преузео одговорност у области управљања правдом (видети § 21 изнад).
87. Комисија подсећа на жалиочеву изјаву да је отмица његовог оца одмах пријављена КФОР-у, а затим и МКЦК-у. Будући да није у могућности да провери када је информација о отмици заправо стигла до УНМИК-ових органа, Комисија сматра да је, у сваком случају, најкасније до 11. фебруара 2002, УНМИК сигурно био у потпуности обавештен о отмици жалиочевог оца. УНМИК је тог датума добио писмо МКЦК-а које је садржало списак лица несталих на Косову, укључујући г. Радована Булатовића, за које су били прикупљени анте-мортем подаци (видети § 26 изнад).
88. Комисија напомиње да је ЈНЛ полиције УНМИК-а отворио предмет о несталим лицима у погледу г. Радована Булатовића марта 2003. године, више од две године након што је обавештен о његовој отмици. Једина радња коју је ЈНЛ у то време обавио односила се на то да је предмету доделио број предметног списка и уписао анте-мортем податке које је МКЦК већ прикупио. Комисија напомиње да су анте-мортем подаци о г. Радовану Булатовићу садржали потпуне податке за контакт, укључујући адресу и бројеве телефона за контакт његове сестре и супруге у ужој Србији. Међутим, у спису нема назнака да је ЈНЛ контактирао, или уложио напор да контактира, било жалиоца или друге чланове породице, како би прикупио додатне информације о отмици г. Радована Булатовића.

89. Из истражног списка се види да је једина истражна радња коју је полиција УНМИК-а предузела по овом предмету била једнодневна анте-мортем истрага децембра 2004. године, током које су истражитељи контактирали жалиоца путем телефона. Комисија најпре напомиње да се једини резиме овог разговора налази у ЈИРЗ-овом Извештају о анте-мортем истрази датираном на 7. децембар 2004. године (видети § 32 изнад) и да уз спис није приложена никаква жалиочева изјава. Комисија такође напомиње да је жалилац, током телефонског разговора, споменуо да је његовог оца последњи видео његов сусед, у дворишту његове куће. У спису нема назнака да је полиција УНМИК-а даље испитала жалиоца како би утврдила идентитет горенаведеног суседа или како би разјаснила неподударности између жалиочевог навода и изјаве наведене у уверењу које је издао МУП Србије да је г. Радован Булатовић отет на одређеној улици у Пећи (видети § 31 изнад). Поред тога, у спису не постоје докази да је полиција УНМИК-а предузела иједан други основни корак, као што је „претрага“ суседства у коме је г. Радован Булатовић живео, како би пронашла и испитала овог сведока, као и друге потенцијалне сведоке који би могли да расветле околности везане за његове отмицу.
90. У погледу периода у току ког је имала надлежност, почевши од 23. априла 2005. године, Комисија напомиње да је након тог критичног датума и даље постојао пропуст по питању спровођења неопходних истражних радњи, у складу са континуираном обавезом истраге (видети § 71 горе у тексту), чиме је процена целе истраге доведена у временски период под надлежношћу Комисије.
91. Комисија сматра да је УНМИК, пошто посмртни остаци г. Радована Булатовића нису били пронађени и лица одговорна за злочин нису била идентификована, имао обавезу да користи средства која су му на располагању како би редовно пратио напредак истраге да би био сигуран да ништа није занемарено и да је сваки нови доказ узет у разматрање, и како би обавестио његове сроднике о било каквим могућим новим траговима у истрази.
92. Датума који није прецизиран, а најкасније до 25. октобра 2005. године (видети § 33 изнад), жалилац је поднео кривичну пријаву ОЈТ-у у Пећи; ЦЈКИ је касније отворио кривични предмет у погледу г. Радована Булатовића.
93. У периоду који лежи унутар временске надлежности Комисије, полиција УНМИК-а није предузела ниједну значајну радњу, осим што је октобра 2007. и септембра 2008. године обавила два прегледа случаја, која нису довела до закључка. Комисија са забринутошћу примећује да су из ових прегледа проистекла два велика недостатка, која нису исправљена никаквим корективним мерама. Што се тиче првог прегледа случаја, који је обавио ЦЈКИ октобра 2007, Комисија примећује да је истражитељ који је обавио преглед препоручио да се са жалиоцем поново обави разговор да би се дошло до „додатних информација о суседима који су последњи видели жртву“. Необјашњиво, закључак следећег истражитеља који је обавио преглед био је, „Слажем се са класификацијом. Случај треба затворити и предати јединици за нестала лица“ (видети § 34 изнад).

94. У погледу другог прегледа случаја, који је обавио ЈИРЗ септембра 2008. године, Комисија истиче закључак истражитеља који је обавио преглед да нису доступне информације о томе да ли су од чланова породице г. Радована Булатовића прикупљени узорци крви ради идентификације путем ДНК анализе (видети § 35 изнад). Комисија напомиње да СПГС није пружио објашњење којим би оправдао то што, скоро десет година након отмице, истражни органи нису знали да ли је овај корак, који је од кључног значаја у случајевима који се тичу несталих лица – прикупљање узорака ДНК од чланова породице (видети ХРАП, *Буљевић*, случај бр. 146/09, мишљење од 13. децембра 2013, §§ 95–96) – био предузет или не. Комисија такође напомиње да у спису не постоји назнака да је УНМИК касније предузео икакву корективну радњу у складу с тим. Комисија је забринута због тога што је овај УНМИК-ов пропуст можда довео до одлагања идентификације његових посмртних остатака, која је обављена током ЕУЛЕКС-овог мандата, 2011. године (видети § 26 изнад).
95. У погледу онога што је горе наведено, Комисија не може да се сложи са закључком СПГС-а да је недостатак информација у овом случају представљао „реалну препреку спровођењу било какве истраге од стране УНМИК-а“, као и да је „недостатак сведока или осумњичених ометао идентификацију починилаца. У том погледу, Комисија поново наглашава да почетној фази скоро сваке истраге недостају информације. Проналажење неопходних информација како би се попуниле ове празнине представља главни циљ сваке истражне активности. Дакле, истражни органи не би требало да користе недостатак информација на почетку истраге као аргумент да оправдају своју неактивност. Спис који је био доступан Комисији не приказује ниједну такву активност. Стога се чини да је полиција УНМИК-а једноставно чекала да се додатне информације појаве саме од себе. Према мишљењу Комисије, таква пасивност полиције УНМИК-а можда је довела до губитка потенцијалних доказа (видети приступ Комисије у предмету *Ђ. Л.*, бр. 88/09, мишљење од 22. новембра 2013, при § 123).
96. Очигледан изостанак адекватне реакције полиције УНМИК-а, и било које адекватне радње у каснијим фазама, могао је да укаже починиоцима на то да надлежни органи нису могли, или нису хтели, да истраже таква кривична дела. Такав став надлежних органа према најозбиљнијим злочинима у било ком друштву, а нарочито у околностима након сукоба, неминовно ствара културу некажњивости међу починиоцима злочина и може само да доведе до погоршања ситуације. Проблеми са којима се УНМИК сусрео на почетку своје мисије, који су размотрени изнад, не оправдавају такву неактивност, било на почетку или касније.
97. Комисија је свесна чињенице да дужност спровођења истраге није прекршена једноставно због тога што истрага не производи задовољавајући резултат. Ипак, таква истрага мора да се спроведе на озбиљан начин и не сме да буде пука формалност. У том погледу, Комисија такође подсећа на став Европског суда да „надлежни органи морају увек да учине озбиљан напор да открију шта се догодило и не треба да се ослањају на исхитрене или неосноване закључке како би затворили истрагу“ (видети изнад § 69).
98. Комисија сматра да, узимајући у обзир околности из овог предмета, УНМИК није

предузео све разумне кораке како би пронашао и идентификовао посмртне остатке г. Радована Булативића, као и идентификовао починиоце и извео их пред лице правде. У том погледу, Комисија сматра да истрага није била одговарајућа и није била усклађена са захтевима брзине, експедитивности и ефикасности (видети § 68 изнад), као што то налаже члан 2 ЕКЉП.

99. Што се тиче процедуралног захтева за јавни надзор, Комисија подсећа да члан 2 такође захтева укључивање блиског сродника у истрагу у мери која је неопходна да се заштите његови или њени законски интереси.

100. Из истражног списка се види да је једини контакт између УНМИК-ових истражитеља и чланова породице г. Радована Булатовића био телефонски разговор са жалиоцем обављен децембра 2004. године. У спису није документован ниједан додатни контакт, укључујући контакт ради прикупљања узорака ДНК и/или обавештавања жалиоца и његове породице о статусу истраге. Комисија напомиње да је жалилац у својој кривичној пријави, коју је УНМИК добио и превео до октобра 2005. године (видети § 33 изнад), изразио своју огорченост јер није добио никакве информације у вези с истрагом везаном за отмицу његовог оца. У спису се, такође, не види ниједна радња међународних тужилаца у погледу жалиоцеве кривичне пријаве. Комисија стога сматра да истрага није била отворена за јавни надзор, како то налаже члан 2 ЕКЉП.

101. Комисија подсећа на СПГС-ов коментар да је овај случај сличан другим случајевима убистава, отмица и нестанка у којима су УНМИК-ове истраге „неминовно“ стагнирале услед недостатка доказа и сведока (видети § 57 изнад). У светлу горе описаних мана и недостатака у истрази, Комисија, са своје стране, сматра да случај г. Радована Булатовића, као и други случајеви убистава, отмица и нестанка који су претходно размотрени, заправо указују на образац површних и непродуктивних истрага које је полиција УНМИК-а спроводила у вези са убиствима и нестанцима на Косову (видети § 85 изнад; упоредити са случајем КЉП, *Абубакар Амиров и Аизан Амирова против Руске Федерације*, наведен у § 80 изнад, при § 11.4 и ЕСЉП, *Аслаканова и остали против Русије*, наведен у § 85 изнад § 123).

102. У светлу мана и недостатака који су горе описани, Комисија закључује да УНМИК није спровео ефикасну истрагу отмице и нестанка г. Радована Булатовића. У складу с тим, постојало је кршење процедуралног аспекта члана 2 ЕКЉП.

В. Наводно кршење члана 3 ЕКЉП

103. Комисија сматра да се жалилац позива, у суштини, на повреду права на забрану нечовечног или понижавајућег поступања, која проистиче из отмице и нестанка његовог оца, као што је загарантовано чланом 3 ЕКЉП.

1. Опсег разматрања Комисије

104. Комисија ће размотрити наводе сходно члану 3 ЕКЉП, примењујући исти опсег разматрања који је предвиђен чланом 2 (видети §§ 40–43 горе у тексту).
105. Комисија подсећа да је Европски суд за људска права закључио у много наврата да ситуација принудног нестанка покреће повреду члана 3 у погледу блиских сродника жртве. Суд наглашава да, у вези са чланом 3, „суштина те повреде не лежи толико у чињеници да је члан породице 'нестао', већ се односи на реакције и ставове надлежних органа на насталу ситуацију након што им је предочена“ (видети нпр. ЕСЉП [ВВ], *Чакићи против Турске*, бр. 23657/94, пресуда од 8. јула 1999, § 98, *ЕКЉП*, 1999-IV; ЕСЉП [ВВ], *Кипар против Турске*, бр. 25781/94, пресуда од 10. маја 2001, § 156, *ЕКЉП*, 2001-IV; ЕСЉП, *Орхан против Турске*, бр. 25656/94, пресуда од 18. јуна 2002, § 358; ЕСЉП, *Базоркина против Русије*, наведен изнад у § 79, при § 139; ЕСЉП, *Палић против Босне и Херцеговине*, наведен изнад у § 68, при § 74; ЕСЉП, *Алмату Исраилова против Русије*, бр. 15438/05, пресуда од 14. марта 2013, § 69; видети такође ХРАП, *Здравковић*, бр. 46/08, одлука од 17. априла 2009, § 41). „Сродник може тврдити да је жртва понашања надлежних органа посебно у погледу тих реакција и ставова“ (видети, између осталог, случај *Ер и остали против Турске*, бр. предмета 23016/04, пресуда ЕСЉП од 31. јула 2012, § 94).
106. На крају, када се ради о душевној патњи изазваној реакцијама надлежних органа на нестанак, наводна повреда је у супротности са материјалним елементом члана 3 ЕКЉП, а не процедуралним елементом, као што је случај у погледу члана 2 (ЕСЉП, *Гелајев против Русије*, бр. 20216/07, пресуда од 15. јула 2010, §§ 147 - 148).

2. Поднесци страна

107. Жалилац наводи да су недостатак информација и неизвесност у погледу отмице и нестанка г. Радована Булатовића, нарочито због пропуста УНМИК-а да ваљано истражи његов нестанак, проузроковали душевну патњу њему и његовој породици.
108. У погледу члана 3, СПГС наводи да, иако се већи део судске праксе из члана 3 развио у складу са нестанима који се могу приписати држави или њеним агентима, Европски суд је такође утврдио да до кршења члана 3 може такође доћи „у случајевима када се пропуст органа да реагују на захтеве сродника за информације или препреке на које они наилазе - због чега морају да буду на удару напора како би открили било какве чињенице - може сматрати грубим, континуираним и безосећајним занемаривањем обавезе утврђивања локације и судбине несталог лица“.
109. По питању овог случаја, СПГС признаје постојање блиске везе између жалиоца и г. Радована Булатовића, будући да је жалилац његов син. Он даље наводи да се чини да жалилац није био сведок отмице нити је био „у близини тог места у време када је дошло до нестанка“. Што се тиче понашања надлежних органа, СПГС тврди да жалилац није изнео наводе „о икаквим лошим намерама особља УНМИК-а укљученог у случај нити о икаквом ставу УНМИК-а који би представљао доказ о неуважавању озбиљности случаја или осећања жалиоца и његове породице која проистичу из нестанка његовог оца“. СПГС даље напомиње да истражни спис показује да су

истражитељи УНМИК-овог ЈИРЗ-а обавили телефонски разговор са жалиоцем, који је у то време живео у ужој Србији, у вези са околностима нестанка његовог оца. Из тог разлога, по мишљењу СПГС-а, „нема доказа да се УНМИК, у својој реакцији на упите жалиоца, понашао на начин који би могао да представља кршење члана 3 ЕКЉП“.

110. СПГС не оспорава постојање душевне патње жалилаца; међутим, он тврди да се она не може приписати УНМИК-у већ да је „последича природне патње проузроковане нестанком блиског члана породице“. Он наводи да је, у овом случају, Европски суд сматрао да патња коју преживљавају чланови породице мора имати „одлике различите“ од емоционалне патње која се може сматрати неминовном код особа које су у сродству са жртвом озбиљног кршења људских права.

111. СПГС дакле тврди да није било кршења члана 3.

3. Процена Комисије

a) *Општа начела која се тичу обавезе сходно члану 3*

112. Као и члан 2, члан 3 ЕКЉП обухвата једну од основних вредности у демократским друштвима (ЕСЉП, *Талат Тене против Турске*, бр. 31247/96, од 21. децембра 2004, § 47; ЕСЉП [ВВ], *Иласку и остали против Молдавије и Русије*, бр. 48787/99, пресуда од 8. јула 2004, *ЕКЉП*, 2004-VII, § 424). Као што то потврђује апсолутни карактер који члан 15 § 2 ЕКЉП даје забрани мучења и нечовечног и понижавајућег поступања, та забрана се примењује чак и у најтежим околностима.

113. Наводећи општа начела применљива на ситуације у којима је наводно дошло до кршења обавезе сходно члану 3 ЕКЉП, Комисија напомиње да феномен нестанка представља сложен облик кршења људских права који се мора разумети и са којим се мора суочити на интегралан начин (видети случај ИАСЉП, *Веласкез-Родригез против Хондураса*, наведен изнад у § 64, при § 150).

114. Комисија примећује да се обавеза сходно члану 3 ЕКЉП разликује од процедуралне обавезе надлежних органа сходно члану 2. Док се потоњом од надлежних органа захтева да предузму одређене правне радње које могу довести до идентификације и кажњавања одговорних лица, прва поменута обавеза је општија, више је хуманитарног карактера и односи се на реакцију надлежних органа на патњу сродника лица која су нестала или су убијена.

115. КЉП такође препознаје нестанке као озбиљно кршење људских права. У својој одлуци од 21. јула 1983. године, у предмету *Квинтерос против Уругваја*, Комитет је навео да нестанци представљају озбиљна кршења права сродника несталога лица, који пате услед душевног бола који траје све док траје неизвесност у погледу судбине њихових вољених, често и више година (видети КЉП, Саопштење бр. 107/1981, УН док. СГПП/Ц/ОП/2 при 138 (1990), § 14). Поред тога, у својој одлуци од 15. јула 1994. у предмету *Мохика против Доминиканске Републике*, КЉП је сматрао да је „нестанак

лица нераскидиво повезан са поступањем које представља повреду члана 7 [Споразума]“, којим се такође забрањује мучење, нечовечно или понижавајуће поступање и кажњавање (видети КЈП, Саопштење бр. 449/1991, УН док. СГПП/Ц/51/Д/449/1991 (1994), § 5.7).

116. По питању тога да ли се чланови породице нестале особе могу сматрати жртвама поступања које је супротно члану 3 ЕКЈП, Комисија се позива на судску праксу Европског суда за људска права и на своју сопствену судску праксу. Европски суд прихвата такву могућност, што зависи од постојања „нарочитих чинилаца који доводе до тога да патња коју преживљава [члан породице] добије димензију и одлике различите од емоционалне туге каква се може сматрати неизбежном код особа које су у сродству са жртвом тешког кршења људских права“. Суд даље сматра да „у пресудне елементе спадају непосредност крвног сродства, конкретне околности везане за породични однос, мера у којој је члан породице био сведок предметних догађаја, ангажованост члана породице у покушају да прикупи информације о несталој особи и начин на који су надлежни органи одговорили на такво распитивање“ (видети ЕСЈП, *Басајева и остали против Русије*, бр. 15441/05 и 20731/04, пресуда од 28. маја 2009, § 159; ЕСЈП, случај *Ер и остали против Турске*, наведен изнад у § 105, при § 94).
117. Комисија напомиње да, при процени емоционалне патње жртава, Европски суд такође разматра следеће околности: трајање самог нестанка и периода током којег није било информација о судбини несталог лица и истрази коју воде надлежни органи; изостанак било какве „смислене“ акције надлежних органа, упркос чињеници да су им се жалиоци обратили како би пријавили нестанак свог сродника и поделили са њима информације које имају; изостанак могућег објашњења или информација о судбини несталог сродника упркос личним или писменим упитима упућеним званичним органима (видети, између осталих предмета, ЕСЈП, *Ер и остали против Турске*, наведен изнад, § 96; ЕСЈП, *Османоглу против Турске*, бр. 48804/99, пресуда од 24. јануара 2008, § 97). Други фактор који доводи до утврђивања повреде члана 3 ЕКЈП јесте континуирана природа психолошке патње сродника жртве нестанка (ЕСЈП, *Салаков и Ислијамова против Украјине*, бр. 28005/08, пресуда од 14. марта 2013. године, § 201).
118. КЈП је такође разматрао то питање и препознао чланове породица несталих лица као жртве повреде члана 7 Споразума: родитеље (*Бушерф против Алжира*, Саопштење бр. 1196/2003, разматрања од 30. марта 2006, § 9.7, СГПП/Ц/86/Д/1196/2003), децу (*Зарзи против Алжира*, Саопштење бр. 1780/2008, разматрања од 22. марта 2011, § 7.6, СГПП/Ц/101/Д/1780/2008), браћу и сестре (*Ал-Абани против Либијске Арапске Цамахирије*, Саопштење бр. 1640/2007, разматрања од 26. јула 2010, § 7.5, СГПП/Ц/99/Д/1640/2007), супружнике (*Бусруал против Алжира*, Саопштење бр. 992/2001, разматрања од 30. марта 2006, § 9.8, СГПП/Ц/86/Д/992/2001) и тетке/тече, ујне/ујаке, стрине/стричеве (*Беназиза против Алжира*, разматрања од 26. јула 2010, § 9.4, СГПП/Ц/99/Д/1588/2007) (*Баиаша против Либијске Арапске Цамахирије*, разматрања од 20. октобра 2010, § 7.2, СГПП/Ц/100/Д/1776/2008). Комитет оправдава овако широко разумевање статуса жртве због патње и бола који су начињени

члановима породица нестанком особе, који су често појачани недовољним напорима надлежних органа да истраже нестанак како би установили судбину жртве и извели починиоце пред лице правде (*Абуседра против Либијске Арапске Цамахирије*, Саопштење бр. 1751/2008, разматрања од 25. октобра 2010, § 7.5, СГПП/Ц/100/Д/1751/2008). У случају *Амиров против Руске Федерације*, Комитет је приметно да „без жеље да наведе све околности индиректног стварања жртава, Комитет сматра да пропусти државе као стране која је одговорна за спровођење обавеза истраживања и разјашњавања околности злочина који је претрпела директна жртва обично може представљати фактор. Додатни фактори могу бити неопходни. У овом случају, Комитет напомиње ужасне услове у којима је аутор пронашао осакаћене посмртне остатке своје супруге (...), након чега су уследиле одуговлачене, спорадичне мере које су предузете како би се истражиле околности које су довеле до горепомнутих закључака о постојању повреда чланова 6 и 7, тумачених заједно са чланом 2, став 3. Комитет сматра да, узете у обзир заједно, околности захтевају да Комитет закључи да су и права аутора сходно члану 7 такође прекршена“ (КЉП, *Абубакар Амиров и Аизан Амирова против Руске Федерације*, наведен изнад у § 80, при § 11.7).

119. Комисија такође узима у обзир чињеницу да, према наводима Европског суда, анализа реакције надлежних органа не треба да се ограничи ни на какве конкретне манифестације ставова тих органа, изоловане инциденте нити на процедуралне чинове; насупрот томе, према мишљењу Суда, процена начина на који су надлежни органи тужене Државе реаговали на упите подносиоца жалбе, треба да буде глобална и континуирана (видети ЕСЉП, *Ађиш против Турске*, бр. 7050/05, пресуда од 1. фебруара 2011, § 45).
120. У том погледу, Европски суд је мишљења да би закључци из процедуралног проширења члана 2 такође били од директне важности при разматрању постојања кршења члана 3 (видети ЕСЉП, *Басајева и остали против Русије*, наведен изнад у § 116, при § 109; ЕСЉП, *Гелајевић против Русије*, наведен изнад у § 106, при § 147; ЕСЉП, *Базоркина против Русије*, наведен изнад у § 79, при § 140).
121. Комисија примећује да је Европски суд већ установио повреде члана 3 ЕКЉП у погледу нестанка где је закључено да је сама Држава одговорна за отмицу (видети ЕСЉП, *Лулујев и остали против Русије*, бр. 69480/01, пресуда од 9. новембра 2006, §§ 117-118; ЕСЉП, *Кукајев против Русије*, бр. 29361/02, пресуда од 15. новембра 2007, §§ 107-110). Међутим, супротно томе, у случају који Комисија разматра, УНМИК ни на који начин није умешан у сам нестанак и не може се сматрати одговорним за душевну патњу подносиоца жалбе која јој је узрокована почињеним злочином.
122. Комисија узима у обзир да је, у изостанку закључка о одговорности Државе за нестанак, Европски суд пресудио да није убеђен да је понашање надлежних органа, иако немарно у довољној мери да представља кршење члана 2 у његовом процедуралном аспекту, могло само по себи изазвати душевну патњу подносиоца жалбе већу од минималног нивоа јачине који је неопходан да би се сматрало да поступање лежи унутар опсега члана 3 (видети, између осталих случајева, ЕСЉП,

Товсултанова против Русије, бр. 26974/06, пресуда од 17. јуна 2010, § 104; ЕСЈП, *Шафијева против Русије*, бр. 49379/09, пресуда од 3. маја 2012, § 103).

b) Применљивост члана 3 на контекст Косова

123. У погледу применљивости горенаведених стандарда на контекст Косова, Комисија се прво позива на своје разматрање истог питања у вези са чланом 2, наведено горе у тексту (видети §§ 74–85 горе у тексту).
124. Комисија понавља да један функционалан систем за спровођење закона треба да узме у обзир заштиту потреба жртава и сведока, као и да размотри посебну рањивост расељених лица у ситуацијама након сукоба. Комисија је већ размотрила чињеницу да је Генерални секретар УН-а 2003. године описао систем полиције и правде на Косову као систем који „добро функционише“ и који је „одржив“ (видети § 19 изнад).
125. Комисија поново напомиње да неће размотрити релевантну праксу нити наводне препреке спровођењу ефикасне истраге *in abstracto*, већ само у односу на њихову конкретну примену на дотичну жалбу, узимајући у обзир конкретне околности случаја.
126. Из тих разлога, Комисија сматра да мора да установи, у вези са сваким случајем, да ли би став и реакције УНМИК-ових органа на сам нестанак и на захтевање информација од стране жалилаца у вези са судбином њихових сродника и кривичном истрагом представљали повреду обавезе сходно члану 3, имајући у виду реалну ситуацију на Косову у релевантно време.

c) Усаглашеност са чланом 3 у овом предмету

127. У оквиру ових догађаја, Комисија у овом случају примењује одређен број фактора који, узети заједно у разматрање, покрећу питање повреде члана 3 ЕКЈП.
128. Комисија напомиње блискост породичних веза између жалиоца и г. Радована Булатовића, с обзиром на то да је он жалиочев отац.
129. Комисија подсећа на пропуст установљен горе у тексту у вези са процедуралном обавезом члана 2, упркос чињеници да је полиција УНМИК-а имала минимум информација потребних да води истрагу од самог почетка. С тим у вези, Комисија понавља да, са становишта члана 3, она може да разматра реакције и ставове УНМИК-а у односу на жалиоца у целини.
130. У време када је поднео свој последњи поднесак Комисији, јуна 2010. године, жалилац је навео да након више од 10 година од отмице и нестанка г. Радована Булатовића није добио никакву информацију о томе где се налази његов отац нити о статусу истраге. Комисија подсећа да је до јединог забележеног контакта између жалиоца и УНМИК-ових органа дошло 2004. године. Међутим, од жалиоца, било ког члана породице или сведока никада није узета никаква изјава. У спису је забележена

жалиочева фрустрираност у вези са поступком и понашањем надлежних органа, коју је исказао у својој пријави ОЈТ-у у Пећи 2005. године (видети § 33 изнад). У истражном спису се такође види да септембра 2008. године, скоро 10 година након отмице и убиства, УНМИК није имао информације о томе да ли су од чланова породице г. Радована Булатовића прикупљени узорци ДНК ради идентификације посмртних остатака. Као што је Комисија већ констатовала, овај пропуста УНМИК-а можда је довео до одлагања поступка идентификације посмртних остатака г. Радована Булатовића, до које је на крају дошло 2011. године (видети §§ 26 и 94).

131. Изводећи закључке из пропуста УНМИК-а да пружи могуће објашњење за изостанак било каквог редовног контакта са жалиоцем, Комисија сматра да је ова ситуација, која се наставила током периода временске надлежности Комисије, изазвала озбиљну неизвесност жалиоца и његове породице у вези са судбином Радована Булатовића и статусом истраге.
132. У светлу горенаведеног, Комисија закључује да је жалилац трпео тешку патњу и бол током продуженог и дуготрајног временског периода због начина на који су се органи УНМИК-а бавили случајем и због немогућности да сазна шта се десило његовом оцу. У том погледу је очигледно да, у било којој ситуацији, бол сина који мора да живи у неизвесности у вези са судбином свог оца мора бити неподношљив.
133. Из горенаведених разлога, Комисија закључује да је УНМИК својим понашањем допринео патњи и душевном болу жалиоца, чиме је дошло до кршења члана 3 ЕКЉП.

V. ЗАКЉУЧНИ КОМЕНТАРИ И ПРЕПОРУКЕ

134. У светлу закључака Комисије о овом предмету, Комисија је мишљења да је потребан неки облик накнаде.
135. Комисија напомиње да принудни нестанци представљају озбиљна кршења људских права која се морају истражити и судски процесуирати под било каквим околностима. Комисија такође напомиње да је УНМИК, као територијална управа на Косову од 1999. до 2008. године, имао примарну одговорност да ефикасно истражи отмицу и нестанак г. Радована Булатовића и да његов пропуст да то учини представља настављено озбиљно кршење људских права жртве и његовог сродника, поготово права на утврђивање чињеница.
136. Комисија истиче забринутост самог СПГС-а да су неадекватна средства, поготово на почетку УНМИК-ове мисије, довела до тога да испуњавање УНМИК-ових обавеза у погледу људских права буде тешко достижно.
137. Уобичајено би била одговорност УНМИК-а да предузме одговарајуће мере како би стао на крај запаженом кршењу права и, колико је то могуће, исправио последице истог. Међутим, као што је Комисија претходно напоменула (видети § 21 изнад), одговорност УНМИК-а по питању спровођења правде на Косову завршила се 9.

децембра 2008. године. Као последица тога, УНМИК више није у позицији да предузима мере које ће имати директан утицај на истраге које су још увек на чекању пред ЕУЛЕКС-ом или домаћим надлежним органима. Такође, након једностраног проглашења независности од стране Привремених институција самоуправе Косова 17. фебруара 2008. године и касније, ступањем на снагу косовског устава 15. јуна 2008. године, УНМИК је престао да обавља извршне функције на Косову и та чињеница је ограничила његову могућност да пружи пуну и ефикасну репарацију за извршену повреду права, како је то прописано утврђеним начелима међународног права о људским правима.

138. Комисија сматра да ова чињенична ситуација не ослобађа УНМИК од одговорности да исправи, што је могуће више, последице кршења права за која је одговоран.

У погледу жалиоца и предмета, Комисија сматра прикладним да УНМИК:

- У складу са судском праксом Европског суда за људска права у вези са ситуацијама ограничене надлежности државе (видети ЕСЈП [ВВ], *Иласку и остали против Молдавије и Русије*, наведен у § 112 изнад, при ; *ЕСЈП, Ал-Садун и Муфди против Уједињеног Краљевства*, бр. 61498/08, пресуда од 2. марта 2010, § 171; ЕСЈП [ВВ]), *Катан и остали против Молдавије и Русије*, бр. 43370/04, 8252/05 и 18454/06, пресуда од 19. октобра 2012, § 109), мора тежити томе да, уз сва средства која су му доступна у односу на надлежне косовске органе, добије уверавања да ће истраге које се односе на случај који се овом приликом разматра бити настављене у складу са захтевима ефикасне истраге предвиђеним чланом 2, да ће се утврдити околности везане за отмицу и нестанак г. Радована Булатовића и да ће могући починиоци бити изведени пред лице правде. Жалилац и/или други блиски сродници треба да буду обавештени о том поступку и да добију увид у релевантну документацију, уколико је потребно;

Јавно призна, у разумном року, одговорност у вези са пропустом УНМИК-а да адекватно истражи отмицу и нестанак г. Радована Булатовића, као и са патњом и душевним болом до којих је касније дошло и јавно се извини жалиоцу и његовој породици у вези са тим;

- Предузме одговарајуће кораке за исплату адекватне надокнаде жалиоцу за моралну штету коју је претрпео због УНМИК-овог пропуста да спроведе ефикасну истрагу, као и за патњу и душевни бол које је жалилац осећао услед понашања УНМИК-а.

Комисија такође сматра да је прикладно да УНМИК:

- У складу са Резолуцијом Генералне скупштине УН-а о „Основним начелима и смерницама у вези са правом на правни лек и репарацију за жртве грубог кршења међународног права које се тиче људских права и озбиљног кршења међународног хуманитарног права“ (А/Res/60/147, 21. март 2006. године), предузме одговарајуће кораке, путем других институција повезаних са УН-ом које раде на Косову, домаћих органа и невладиних организација, ради остваривања потпуног и

свеобухватног програма репарације, укључујући реституцију, компензацију, рехабилитацију, сатисфакцију и гаранцију да се тако нешто неће поновити, за жртве из свих заједница које су претрпеле озбиљне повреде људских права током и након сукоба на Косову;

- Предузме одговарајуће кораке код надлежних органа Уједињених нација, укључујући Генералног секретара УН-а, ка додељивању одговарајућих људских и финансијских ресурса како би се осигурало да Уједињене нације увек поштују стандарде међународних људских права, укључујући и ситуације када обављају административне и извршне функције на некој територији, и да обезбеди ефикасно и независно надгледање;

ИЗ ОВИХ РАЗЛОГА,

Комисија, једногласно,

- 1. ЗАКЉУЧУЈЕ ДА ЈЕ ДОШЛО ДО КРШЕЊА ПРОЦЕДУРАЛНЕ ОБАВЕЗЕ СХОДНО ЧЛАНУ 2 ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ЉУДСКИМ ПРАВИМА;**
- 2. ЗАКЉУЧУЈЕ ДА ПОСТОЈИ КРШЕЊЕ МАТЕРИЈАЛНЕ ОБАВЕЗЕ ИЗ ЧЛАНА 3 ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ЉУДСКИМ ПРАВИМА У ПОГЛЕДУ НЕСТАНКА Г. РАДОВАНА БУЛАТОВИЋА;**
- 3. ПРЕПОРУЧУЈЕ ДА УНМИК:**
 - a. ТРАЖИ ОД НАДЛЕЖНИХ ОРГАНА НА КОСОВУ ДА ПРЕДУЗМУ СВЕ МОГУЋЕ КОРАКЕ КАКО БИ ОСИГУРАЛИ ДА СЕ КРИВИЧНА ИСТРАГА У ВЕЗИ СА ОТМИЦОМ И НЕСТАНКОМ Г. РАДОВАНА БУЛАТОВИЋА НАСТАВИ У СКЛАДУ СА ЧЛАНОМ 2 ЕКЉП И ДА ПОЧИНИОЦИ БУДУ ИЗВЕДЕНИ ПРЕД ЛИЦЕ ПРАВДЕ;**
 - b. ЈАВНО ПРИЗНА ОДГОВОРНОСТ ЗА СВОЈ ПРОПУСТ ДА СПРОВЕДЕ ЕФИКАСНУ ИСТРАГУ У ВЕЗИ СА ОТМИЦОМ И НЕСТАНКОМ Г. РАДОВАНА БУЛАТОВИЋА, КАО И ЗА ПАТЊУ И ДУШЕВНИ БОЛ ДО КОЈИХ ЈЕ ДОШЛО И ЈАВНО СЕ ИЗВИНИ ЖАЛИОЦУ И ЊЕГОВОЈ ПОРОДИЦИ;**
 - c. ПРЕДУЗМЕ ОДГОВАРАЈУЋЕ КОРАКЕ ЗА ИСПЛАТУ ОДГОВАРАЈУЋЕ НАДОКНАДЕ ЖАЛИОЦУ ЗА ПРЕТРПЉЕНУ МОРАЛНУ ШТЕТУ У ВЕЗИ СА УСТАНОВЉЕНИМ ПОВРЕДАМА ЧЛАНА 2 И ЧЛАНА 3 ЕКЉП;**
 - d. ПРЕДУЗМЕ ОДГОВАРАЈУЋЕ КОРАКЕ КА ОСТВАРИВАЊУ ПОТПУНОГ И СВЕОБУХВАТНОГ ПРОГРАМА РЕПАРАЦИЈЕ;**

- e. **ПРЕДУЗМЕ ОДГОВАРАЈУЋЕ КОРАКЕ У УЈЕДИЊЕНИМ НАЦИЈАМА КАО ГАРАНЦИЈУ ДА СЕ ИСТА СИТУАЦИЈА НЕЋЕ ПОНОВИТИ;**
- f. **ОДМАХ ПРЕДУЗМЕ ЕФИКАСНЕ МЕРЕ ЗА ПРИМЕНУ ПРЕПОРУКА КОМИСИЈЕ И ОБАВЕСТИ ЖАЛИОЦА И КОМИСИЈУ О ДАЉЕМ РАЗВОЈУ ОВОГ ПРЕДМЕТА.**

Андреј Антонов
Извршни службеник

Марек Новицки
Председавајући

СКРАЋЕНИЦЕ И АКРОНИМИ

- КЦКМ** – Координациони центар Савезне Републике Југославије и Републике Србије за Косово и Метохију
- СГПП** – Међународни споразум о грађанским и политичким правима
- ОП** – Одељење правде
- ОЈТ** – Окружно јавно тужилаштво
- ЕКЉП** – Европска конвенција о људским правима
- ЕСЉП** – Европски суд за људска права
- ЕУ** – Европска унија
- ЕУЛЕКС** – Мисија владавине права Европске уније на Косову
- СРЈ** – Савезна Република Југославија
- ХРАП** – Саветодавна комисија за људска права
- КЉП** – Комитет за људска права Уједињених нација
- ИАСЉП** – Интерамерички суд за људска права
- МКНЛ** – Међународна комисија за нестала лица
- МКЦК** – Међународни комитет Црвеног крста
- МКТЈ** – Међународни кривични трибунал за бившу Југославију
- КФОР** – Међународне безбедносне снаге (обично познате као косовске снаге)
- ОВК** – Ослободилачка војска Косова
- ЈНЛ** – Јединица за нестала лица
- МУП** – Министарство унутрашњих послова Републике Србије
- НАТО** – Северно-атлантски споразумни савез
- КНЛСМ** – Канцеларија за нестала лица и судску медицину
- ОЕБС** – Организација за европску безбедност и сарадњу
- СПГС** – Специјални представник Генералног секретара
- УН** – Уједињене нације
- УНХЦР** – Високи комесар Уједињених нација за избеглице
- УНМИК** – Привремена административна мисија Уједињених нација на Косову
- КПИЖ** – Комисија за проналажење и идентификацију жртава
- ЈИРЗ** – Јединица за истрагу ратних злочина